

400 rokiem czy też nie. Nie można jednak zaprzeczyć, że Augustyn całkowicie negował bóstwo Jezusa, a przekonaniom tym sprzyjał sceptycyzm, który sam wyznawał. Poglądy sabeliańsko-monarchiańskie udało się ostatecznie przewyciężyć przy pomocy zrozumienia tajemnicy kenozy Słowa Bożego i odkryciu klucza hermeneutyki chrystologicznej ukrytego w Flp 2, 6-8. Natomiast pełną znajomość błędu Fotyna Hipponczyk zdobył kilka lat później. Stąd trudno jednoznacznie uznać, że obecność fotynian w Mediolanie, chociaż niewątpliwie fakt taki miał miejsce, stymulowała go do opowiedzenia się po ich stronie.

Na sympozjum wygłoszono też kilka komunikatów. O. lic. Angelo Lemme, teolog i biblista z Wydziału Teologicznego w Koszycach, mówił o augustyńskim doświadczeniu Pisma Świętego w *Wyznaniach*. Cenne uwagi natury ogólnej, umieścił on w kontekście roli Słowa Bożego w życiu wspólnot monastycznych pierwszych wieków. Z kolei ks. lic. Jan Krupa, doktorant Instytutu Patrystycznego „Augustinianum”, wygłosił komunikat o nawróceniu św. Augustyna według VIII księgi *Wyznań*. Prelegent wskazał dwa kluczowe zagadnienia: kwestie etyczne oraz dojście Augustyna do wiary we wcielenie. W obu wypadkach rolę odgrywało nabycie cnoty pokory, którą Augustyn posiadał po zapoznaniu się z historią nawrócenia Mariusza Wiktoryna opowiedzianą mu przez Symplicjana. O. lic. Juraj Piğuła, wygłosił komunikat o trzech charakterystycznych cechach antropologicznych uwypuklonych w Prologu *Wyznań*: człowiek jest *capax Dei*, poszukującym Boga i wszystko w człowieku musi być zapalone przez Boga. Człowiek jest niespokojny mimo tego, że Bóg jest blisko niego. Następnie ks. prof. dr hab. Stefan Mordel, z Greckokatolickiego Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Preszowie (Słowacja) mówił o aktualności *Wyznań*. Stwierdził, że żywot Augustyna zawarty w *Wyznaniach* rysuje bój, jaki Hipponczyk prowadził nie przeciwko sobie, ale przeciwko nieprzyjaciółom Kościoła. Tę interesującą tezę powiązał z religijną, filozoficzną i literacką wartością „Augustynowego bestselleru”.

Jak zwykle przy takich okazjach odbyła się dyskusja panelowa. Uczestnicy panelu usiłowali odnaleźć racje, dla których teologia i życie św. Augustyna z Hippony ciągle inspirują i intrygują badaczy. Dostrzeżono brak lub niekompetencję tłumaczeń dzieł Doktora Łaski na język słowacki. W tym kontekście warto docenić dokonania polskich patrologów od lat mozolnie pracujących nad powiększeniem oferty patrystycznej w naszym rodzimym języku.

Wiesław Dawidowski OSA – Gródek, WSD

7. KULTURA NAUKOWO-NATURALISTYCZNA U OJCÓW KOŚCIOŁA (I-V WIEKU) (XXXV Dni Augustiańskie – Rzym, 4-6 V 2006 r.)

W dniach od 4 do 6 maja 2006 roku odbył się w rzymskim Instytucie Patrystycznym „Augustinianum” międzynarodowy kongres na temat: **Kultura naukowo-naturalistyczna u Ojców Kościoła (I-V wiek)** (*La cultura scientifico-naturalistica nei*

Padri della Chiesa [I-V sec.]). Kongres był trzydziestymi piątymi już z kolei Dniami Augustiańskimi, które zgromadziły wielu badaczy starożytności chrześcijańskiej z kościelnych i państwowych uniwersytetów oraz wyższych uczelni m.in. z Anglii, Argentyny, Australii, Austrii, Belgii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Indii, Izraela, Kanady, Malty, Niemiec, Polski, Portugalii, Szwajcarii, Szwecji, Węgier, Włoch i USA.

Z polskich badaczy starożytności chrześcijańskiej wygłosili referaty: ks. prof. Józef Naumowicz z UKSW z Warszawy oraz niżej podpisany jako przedstawiciel Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu w Rzymie. Miał także – zgodnie z programem sympozjum – wygłosić referat ks. dr Sylwester Jaśkiewicz z Radomia, ale z pewnych względów nie przyjechał. W pierwszym dniu sympozjum wziął także udział ks. prof. dr hab. Bogdan Czesz z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Należy także wspomnieć częściowy udział w sympozjum polskich księży studiujących w Wiecznym Mieście.

Sympozjum otworzył rektor Instytutu Patrystycznego „Augustinianum” – o. prof. dr Robert Dodaro OSA. Obradom przedpołudniowym przewodniczył prof. dr Antonio Nazzaro. Odczyt inauguracyjny pt. *Fondare, classificare, conoscere: la natura e le sue leggi tra mondo classico e cristianesimo nascente* wygłosiła prof. Giulia Piccaluga z państwowego rzymskiego uniwersytetu „La Sapienza”. Resztę programu przedpołudniowego wypełniły następujące referaty: Hélène Grelier (Lyon), *Connaissance naturalistes chez Grégoire de Nysse dans ses traités et discours théologiques: fonction et dynamisme argumentatifs*; Elena Giannarelli (Florencz), *Gerolamo e Plinio il Vecchio: il punto su un'antica questione*.

Podczas obrad, odbywających się równolegle w trzech sekcjach (A, B i C), wygłoszono ponad 70 referatów (25-30 min.) i komunikatów (15 min.). Nie będziemy poruszać szczegółowo omawianych zagadnień, gdyż wygłoszone odczyty ukażą się drukiem na wiosnę 2007 roku w serii wydawniczej Instytutu Patrystycznego – *Studia Ephemeridis „Augustinianum”*. Chcąc jednak przybliżyć przedstawiane podczas kongresu odczyty, podamy teraz jedynie ich tytuły.

4 maja

SESJA POPOŁUDNIOWA

SEKCJA A: Augustyn z Hippony (przewodniczący – prof. Basil Studer OSB)

Jean-Marie André (Dijon), *Saint Augustin et la culture médicale greco-romaine*; Ernesto Paparazzo (Rzym), *Agostino: le api e il diamante*; György Heidl (Pécs), *Science and mysticism in Augustine's* *Disciplinarum libri and De ordine*; Paul Rigby (Ottawa), *Astrology and Astronomy, Fatalism and Grace in Augustine*; Ludwig Fladerer (Graz), *Augustinus Bewegungslehre und die Funktion der menschlichen Nerven*; Siver Dagemark (Mölnlycke), *Natural Science: Its Limitation and Relation to the Liberal Arts in Augustine*; Bengt Alexanderson (Jörlanda), *St. Augustin, les sciences et la Bible dans le De Genesi ad litteram*; Sylwester Jaśkiewicz (Radom), *Il cristiano di fronte ai luminari del cielo in base al commento agostiniano a Gn 1, 14-19*; Jochen Rexer (Tybinga), *Osterdatum und Astrologie in Augustins Brief 55*; Roberto Bertacchini (Rzym), *Prolessi di modernità nella scientia agostiniana*.

SEKCJA B: **Grzegorz z Nyssy** (przewodniczący – prof. Claudio Moreschini)

Ilaria Ramelli (Rzym), *La cultura naturalistica in Gregorio di Nissa*, De anima et resurrectione: *scienza e logos*; Anna Maria Ieraci Bio (Nocera Inferiore), *Gregorio di Nissa*, De hominis opificio 30: *le fonti mediche*; Beatrice Motta (Padwa), *L'astrologia nel Contra fatum di Gregorio di Nissa*; Matthieu Cassin (Paryż), *La nature de l'air chez Grégoire de Nyse*; Morwenna Ludlow (Oksford), *Natural science and Gregory of Nyssa's De anima et resurrectione*; Fotios Ioannidis (Tesaloniki), *Scienza e teologia nell'Exaameron di Basilio Magno e di Gregorio di Nissa*; Roberto Romano (Neapol), *Osservazioni sulla cultura scientifica di Gregorio di Nissa*, De virginitate XI 4.

5 maja

SESJA PRZEDPOŁUDNIOWA

SEKCJA A: **Pisarze zachodni – nauki fizyczne** (przewodniczący – prof. Marcello Marin)

Gabriele Marasco (Rzym), *Girolamo e la natura delle scimmie*; Paola Marone (Rzym), *La luna nella cultura scientifico-naturalistica di Agostino*; Maria Carmen Viggiani (Genua), *La peste di Cartagine del 253: praemium vitae et gaudium salutis aeternae tra Cipriano e Ponzio*; Alicia Soler Merendano et al. (Valencia), *Firmico Materno y la ciencia de su tiempo*; Paola F. Moretti (Mediolan), *Leo gallum et maxime album veretur. Tracce della dottrina pseudo-scientifica delle simpatie e anti-simpatie naturali in Ambrogio*; Michaela Zelzer (Wiedeń), *Appunti su Ambrogio e le discipline scientifico-naturali*.

(przewodnicząca – prof. Giulia Sfameni Gasparro)

Pierre Augustin (Paryż), *Le témoignage chrysostomien sur les séismes d'Antioche et de Constantinople à la fin du IVe siècle et la datation du Discours sur Lazare (CPG 4329)*; Valeria Novembri (Florencja), *I cristiani e la geografia: tra recupero e trasformazione delle fonti classiche*; Benedetto Clausi (Katania), *Continuità e discontinuità: i Padri e il sapere geografico della tradizione ellenistico-romana*; Roberto Alicati (Turyn), *La predilezione di Prisciliano per l'astrologia*; Michele Cutino (Palermo), *Conoscenze astronomico-astrologiche in Ambrogio*; Alberto Condorelli (Katania), *L'astronomia, ultima delle discipline, nelle Institutiones di Cassiodoro*; Franz Mali (Fribourg), *Ps.-Dionigi Areopagita e la sua scienza astronomica*.

SEKCJA B: **Egzegeza biblijna / kosmologia** (przewodniczący – prof. Prosper Grech OSA)

Ottorino Pasquato (Rzym), *La natura tra Dio e l'uomo in Giovanni Crisostomo*, In Gen., Sermoni I-VIII, Omelie 1-31; Domenico Pazzini (Verrucchio), *Il discorso sulle scienze nel Commento a Giovanni di Origene*; Margarita Vallejo Girvés (Alcalá de Henares), *Locus Amoenus en Juan Crisóstomo*, In Matth. hom. 70, 5 – 72, 4; Jesús-M. Nieto Ibáñez (Leon), *El lapidario griego de san Epifanio de Chipre: Minerología clásica y tradición bíblica*.

(przewodniczący – prof. John Rist)

Reinhart Staats (Kronshagen), *Mensch und Kreatur als Schöpfung Gottes in der Gesetzen Kaiser Konstantins*; Domenico Ciarlo (Genua), *Sulle ragioni della trattazione scientifica nelle Omelie sull'Esamerone di Basilio di Cesarea*; Susanne Muller-Abels (Sasbach), *Natur and Naturbetrachtung im Hexaemeron des Basilius und des Ambrosius*; Biagio Amata (Rzym), *La polemica anticreazionista di Arnobio di Sicca come fondamento del suo pessimismo naturalistico ed antropologico*; Kathrine Adshhead (Mortimer), *The Cosmography of Cosmas Indicopleustes*.

5 maja

SESJA POPOŁUDNIOWA

SEKCJA A: **Medycyna** (przewodniczący – prof. Gabriele Marasco)

Raffaele Passarella (Mediolan), *Aspetti di medicina ginecologica nell'opera di Ambrogio*; Maria Victoria Escribano Paño (Zaragoza), *El vocabolario médico en las leyes teodosianas contra los heréticos: la inspiración intelectual*; Grazia Rapisarda (Katania), *Il De XII Gemis di Epifanio di Salamina tra simbolismo e virtù medicinali*; Livia Neureiter (Graz), *Heilkunde und Heilkunst bei Johannes Chrysostomus*; Francisco Garcia Bazan (Buenos Aires), *La exegesis gnóstica de las „tunicas de carne” en la Paráfrasis de Sem (NHC VII 1, 5-6) y la embriología de la escuela metódica de medicina*; Anne Burgsmüller (Sasbach), *Pseudo-Basilius vom Ankyra: deutliche Worte eines Arztes im Dienste gemäßigter männlicher und weiblicher Askese*; Alessandro Orenge (Piza), *Medicina ed astrologia nel trattato teologico di Eznik di Kolb, scrittore armeno del V secolo*; Franz Corsaro (Katania), *La scienza medica nei kestoi di Sesto Giulio Africano*; Daniela Borrelli (Neapol), *La follia di Nabucodonosor nel Commento a Daniele di Teodoreto di Cirro*.

SEKCJA B: **Nauki biologiczne** (przewodniczący – prof. Rudolf Brändle)

Maurizio Zerbini (Rzym), *L'orto dell'eremita nelle cognizioni botaniche dei Padri*; Françoise Vinel (Strasbourg), *Arbres, plantes et fleurs dans l'In Hexaemeron et les Homélie sur le Cantique des Cantiques de Grégoire de Nysse: simples métaphores ou références?*; Józef Naumowicz (Warszawa), *Dieu a-t-il créé les insectes? Les opinions des Pères de l'Église*; Sara Margarino (Genua), *La traduzione del qiqajon, un esempio di scienza botanica e di esegesi in Girolamo*; Raúl López López (Leon), *Conocimientos ornitológicos patristicos en la hieroglyphica de Horapollo*; Lucia Bacci (Piza), *Api e formiche nel Contra Celsum di Origene*; Carmelo Crimi (Katania), *Le api sapienti di Gregorio Nazianzeno*; Claudiu Teodor Ariwsan (Timisoara), *Rarissima avis. The Phoenix of Lactantius between allegorical myth and natural sciences*; Bazyli Degórski (Rzym), *La natura del deserto nelle Vite di san Girolamo*; Mario Cimoso (Rzym), *Giobbe (LXX) e gli animali: il mistero di Dio nella natura*; Carlo Nardi (Florenca), *Sessuologia ed esegesi in Metodio di Olimpo, Symp. 2, 2*.

SEKCJA C: **Filozofia przyrody** (przewodnicząca – prof. Giulia Piccaluga)

Malachi Zivi-Ephraim Nissan (Tel Aviv), *La concezione naturalistica dei dottori dell'Ebraismo*; Chiara O. Tommasi Moreschini (Piza), *Ricezione e impiego della*

tradizione alchemica nella cultura patristica: alcuni sondaggi; Maria Rita Marengo (Turyn), *La locuzione qetz / kairòs e il concetto di „tempo escatologico”*; Clara Burni De Lorenzi (Perugia), *Natura dell'uomo e leggi di natura nel De resurrectione di Atenagora*; Helmut Waldmann (Wendelsheim), *Zum Kulturoptimismus des Prudentius (Stellungnahme zu Kultur und Zivilisation)*; Luciana Maria Mirri (Bologna), *La natura in S. Giovanni Cassiano*; Margaret Schatkin (Boston), *St. John Chrysostom's attitude towards nature and science*; Marco Candidi (Rzym), *L'Erudito, il Filosofo, il Curiosus: scienza e natura fra cristiani e pagani*; Riccardo Pane (Bologna), *La cultura scientifico-naturalistica nella letteratura armena delle origini (V secolo)*; Peter Bruns (Bamberg), *Kein Geschöpf ist von Natur aus böse. Naturphilosophische Betrachtungen in Ezniks De Deo*.

6 maja

SESJA OGÓLNA (przewodniczący – prof. Salvatore Pricoco)

Nello Cipriani (Rzym), *Lo studio della natura e il lavoro umano in S. Agostino*; Giulia Sfameni Gasparro (Messina), *Studium sapientiae: astronomia e astrologia nell'itinerario intellettuale e religioso di Agostino*.

Tak w streszczeniu przedstawiał się program obrad. Kongresowi towarzyszył jak zwykle także program towarzyski, w zakres którego weszło m.in. przyjęcie w ogrodzie Instytutu Patrystycznego „Augustinianum”. Z wyżej wymienionych referatów wynika więc jasno, że tematyka XXXV Dni Augustiańskich była bardzo bogata i została ukazana z różnorodnych stron przez znanych badaczy przedmiotu. Sam Kongres, jak ufamy, przyczyni się – szczególnie wówczas, gdy ukazą się drukiem jego akta – do głębszego poznania tego jakże ważnego zagadnienia, jakim jest wiedza naukowo-naturalistyczna Ojców Kościoła.

Bazyli Degórski O.S.P.P.E. – Rzym

8. KOŚCIÓŁ, SPOŁECZEŃSTWO I MONASTYCYZM (Rzym, 31 V – 3 VI 2006)

W dniach 31 maja – 3 czerwca 2006 r. odbyło się w Instytucie Monastycznym Papieskiego Ateneum św. Anzelma w Rzymie (Piazza Cavalieri di Malta 5; 00153 Roma; <http://www.santanselmo.org>) międzynarodowe sympozjum zorganizowane przez tenże Instytut we współpracy z rzymskim Ośrodkiem Badań św. Anzelma (Centro Studi S. Anselmo). Ponadto organizatorami sympozjum były opactwa: Abdij der Trappisten (Westmalle, Belgia) oraz Saint Joseph's Abbey (Spencer, MA, USA). Sponsorami natomiast sympozjum były opactwa: Assumption Abbey (Ava, MO, USA), New Melleray Abbey (Peosta, LA, USA) i Abbay ND d'Orval (Belgia). Temat sympozjum był następujący: **Kościół, społeczeństwo i monastycyzm** (*Church, Society and Monasticism*). Z Polaków czynnie uczestniczył w sympozjum o. dr Bernard Sawicki OSB z Tyńca, oraz niżej podpisany jako przedstawiciel Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu w Rzymie.